

Eğitimde Bilgi Kirliliğini Önlemek İçin Devlet Okullarında Okul Kütüphanelerine İşlerlik Kazandırma: Bir Ütopya

Namık Kemal Demir*

Geliş Tarihi / Received: 1 Nisan 2025

Kabul Tarihi / Accepted: 6 Ekim 2025

Demir, N. Kemal. (2025). Eğitimde bilgi kirliliğini önlemek için devlet okullarında okul kütüphanelerine işlerlik kazandırma: Bir ütopya. *Eğitim Bilim Toplum*, 23(3), 60-71

Öz

Dünyada ve ülkemizde hızla artan bilgi kirliliği yaşamımızın her anında karşımıza çıkmaya başlamıştır. Bu yetişkinleri etkilemektedir fakat ortaöğretim seviyesinde öğrencileri çoğunlukla olumsuz olarak etkilemektedir. Öğrenciler kitle iletişim aracılığıyla aradıkları bilgiye ulaşmaktadır. İnternet, cep telefonları her türlü bilgiye kolayca ulaşma olanağı vermektedir. Bilgiye her istediği anda ulaşma birçok tehlikeleri içinde barındırmaktadır. Sözlük, ansiklopedi, kitaplar ağırlıklı olarak doğru bilgileri taşıırken öğrenciler bu kaynakları kullanmamaktadır. İletişim araçları ise çoğu zaman bilinçli olarak ortama sunulan, yalan, uydurulmuş, gerçeği saptıran, istedikleri düşünme şekline yönlendiren bilgiler taşımaktadır. Bu durum hep sürecektir. Bilgi kirliliğinin eğitimde öğrencilere yansımalarının önüne geçmek, gerekmektedir. Bu çalışmada öğrencileri korumak için devlet okullarında, okul kütüphanelerine işlerlik kazandırma önerilmektedir. Bir yerin okul kütüphanesi olabilmesi için bilgi belge yönetimi mezinu kütüphaneci, koleksiyon, bütçe, yeterli mekân, teknolojik olanaklar, kullanıcı olması gerekmektedir. Burada en önemli görev okul yöneticisi, öğretmenlere düşmektedir Çalışma, “doküman analizi (incelemesi)” yöntemiyle yapılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Okul kütüphaneleri, okul kütüphanecisi, bilgi kirliliği, ütopya.

* Dr., Kütüphaneci, Ankara, Türkiye, Eposta: nkdemir81@gmail.com Orcid Numarası: 0000-0003-1932-1501

Dr., Librarian, Ankara, Turkey, Email: nkdemir81@gmail.com, ORCID Number: 0000-0003-1932-1501

Making School Libraries Functional in Public Schools to Prevent Information Pollution in Education: A Utopia

Abstract

The rapidly increasing information pollution in the world and in our country has started to appear in every moment of our lives. This affects adults, but it mostly affects students negatively at the secondary school level. Students access the information they are looking for through mass communication. The internet and mobile phones provide the opportunity to easily access all kinds of information. Accessing information whenever you want carries many dangers. While dictionaries, encyclopedias and books mostly carry accurate information, students do not use these sources. Communication tools, on the other hand, often carry information that is deliberately presented to the environment, is false, fabricated, distorts the truth and directs them to the way they want to think. This situation will always continue. It is necessary to prevent information pollution from reflecting on students in education. In this study, it is suggested that school libraries in public schools should be made functional in order to protect students. In order for a place to be a school library, there must be a librarian who is a graduate of information document management, a collection, a budget, sufficient space, technological facilities and a user. The most important task here falls on the school administrator and teachers. The study was conducted using the “document analysis (examination)” method.

Key Words: School libraries, school librarian, information pollution, utopia.

Giriş

Günümüz bilgi ve hız çağıdır. Dünyada araştırmacılar yapay zekâ aracılığıyla bilgi üretme ve bu bilgiyi tüm kullanıcılara yayma peşindedir. Burada bilginin niteliği ve nerede kullanılacağı öne çıkmakta, dünyadaki gelişmelere ayak uydurulacak bilgi ve gelişmelerden yararlanılması önem taşımaktadır. Bu bakımdan öğrencilerin, bilgilerine bilgi katacak ve düşündürecek, eleştirerek yeni bilgilere yönlendirecek ve gelişmelerine katkıda bulunulacak mıdır? En önemlisi bu bilgilerin ne kadarının yararlı olacağını öncelikle aileler biliyor mu? Öğretmen bu gelişmeleri yönlendirecek birikime sahip midir? Kullanılan kitle iletişim araçları aracılığıyla yalan haberler hızla yayılabilmekte ve öğrenciler bu haber kaynaklarını doğrulamadan inanmakta, bu bilgiler onların olgular hakkında yanlış düşünmesine sebep olmaktadır.

Kaynağı belli olmayan haberler, kişisel web sayfaları, sayıları hızla artan kitle iletişim araçları sayesinde yayılan yalan, uydurma haberler çocukları yanlış düşüncelere yönlendirmektedir. Öğrencilerimizi doğru ve objektif bilgilerle tanışmasını sağlayarak, birikim edinmesi, karşılaşacağı her türlü bilgiyi okuyan, düşünen, sorgulayan karşılaştırma yaparak doğru bilgiye ulaşması için okul kütüphaneleri, kütüphaneyi yöneten bilgi belge bölümü mezunu kütüphaneci büyük önem taşımaktadır.

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu çalışmanın amacı, öğrencileri bilgi kirliliğinden korumak için okul kütüphanelerine işlerlik kazandırmanın yollarını tartışmaktır. Amaca bağlı olarak araştırma sorusu: Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar bir mekânın “Okul Kütüphanesi” olabilmesi için, bilgi belge yönetimi mezunu kütüphaneci, koleksiyon, bütçe, yeterli mekân, teknolojik olanaklar, kullanıcı imkânları sağlanmış mıdır? Araştırmada, “doküman analizi (incelemesi)” yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi, araştırılmak istenen olgu ve olaylar ile ilgili bilgi içeren yazılı materyallerin analiz edilmesidir (Yıldırım & Şimşek, 2024). Bu açıdan, araştırma problemi doğrultusunda araştırmaya odaklanan verilerin elde edilmesine özen gösterilmiştir. Bu kapsamda, eğitimde bilgi kirliliği, okul kütüphaneleri ile ilgili alan yazını taranmış ve literatürdeki veriler tartışılarak, olası sonuçların ortaya konulması planlanmıştır.

Bilgi Kirliliği

Bilgi kirliliğinden ne anlamak gerektiğini ortaya koymak için veri, enformasyon ve bilgi kavramlarını açıklamak yerinde olur. Bilgi kirliliği olarak kavramsallaştırmaktan ziyade veri kirliliği, ya da enformasyon kirliliği adlandırması daha yerinde olacaktır. Çünkü veri, ham gerçekliktir. Veri en basit haliyle, bilgisayarların işleyebileceği biçime çevrilmiş sayılar, ölçümler ve gözlemlerden oluşan farklı gerçeklerin toplamıdır. Enformasyon ise insanların doğru olarak kabul ettikleri bildirimdir. Enformasyonun bilgiye dönüşmesi için, o enformasyonun incelenmesi, değerlendirilmesi, hatta kişisel düzeyde benimsenmesi gerekir.

Okul sıralarında aktarılan pek çok şeyin enformasyon düzeyinde kalıp, bilgi düzeyine çıkmadığını görülmektedir. Enformasyonu kendi düşüncelerinizle yeniden dile getirebiliyorsanız, aynı metni yeniden yazabiliyorsanız, içselleştirebiliyorsanız, özümseyebiliyorsanız, sorguluyorsanız, eleştirebiliyorsanız, hatta katkıda bulunabiliyorsanız bilgidir (İnam, 2009).

Bilgi kirliliği (veri/ham bilgi) basit tanımıyla değişik kaynaklardan doğruluğu incelenmeden kullanılan bilgilerdir. Birbiriyle çelişen bilgiler, farklı bakış açıları ve eleştiriler içeren metinler, bireylerde yönelim karmaşası yaratarak şüphe ve ikilem duygusunu artırmaktadır. Bu durum, yalnızca bireyin karar mekanizmalarını olumsuz etkilemekle kalmayıp toplumun genel düşünsel yapısında da sorunlara yol açmaktadır. Özellikle bireylerin doğru bildikleri yaşam deneyimlerine yönelik ortaya atılan yanıltıcı içerikler, kişilerin gerçeklik algısını zedeleyerek hatalı yargılar geliştirmelerine neden olmaktadır (Şanlıer,

2015). Günümüzde içinde yaşadığımız toplum, bilgi edinme sürecinde okumak ve araştırmak yerine çoğunlukla sosyal medya içeriklerine dayanmaktadır. Bu durum, özellikle dijital ortamda doğruluğu teyit edilmemiş bilgilerin hızla yayılmasına neden olmakta ve bilgi kirliliği kavramı bu bağlamda sıkça kullanılmaktadır. Sosyal medya ve diğer dijital iletişim araçlarında paylaşılan gerçek dışı, uydurma veya çarpıtılmış içerikler, bilgi kirliliğinin boyutlarını kontrol edilemez hâle getirmektedir. Özellikle bir bilginin çeşitli güvenilir haber kaynaklarında yer almaması, onun doğruluğu konusunda ciddi şüpheler doğurmalıdır. Bu tür yanıltıcı içerikler, kitap okumayan ve bilginin kaynağını sorgulama alışkanlığı kazanmamış genç bireylerin yanlış bilgilerle şekillenen bir yaşama hazırlanmalarına yol açmaktadır (Habererk, 2020).

Bilgi Kirliliğinden Korunma

Çocuklara iletişim araçlarını bilinçli ve doğru şekilde kullanma becerisinin kazandırılması, okul öncesi dönemde başlatılmalıdır. Bu sürecin devamı niteliğinde, güvenli internet kullanımı konusunda farkındalık oluşturmak amacıyla ilkökul düzeyinde eğitimin sürdürülmesi zorunluluk arz etmektedir. Yapılan araştırmalar, çocukların internetle tanışma yaşının 13 ve üzeri olması gerektiğini ortaya koymaktadır. Ancak kullanıcı yaş ortalamasının giderek düşmesi, özellikle çocukların yanıltıcı, abartılı ve doğruluğu sorgulanabilir içeriklerle karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır. Bu durum, çocukların hem psikosozal hem de bilişsel gelişim süreçlerinde olumsuz etkiler yaratabilmektedir. Öte yandan ebeveynler, uygun araçlar, doğru tutumlar ve etkili yaklaşımlar yoluyla çocukların eleştirel düşünme ve değerlendirme becerilerini geliştirmelerine katkı sağlayabilirler. Modern dünyada, interneti yasaklamak ya da sanal olumsuzluklara karşı, bu dünya ile güvenli bir şekilde yaşamayı öğrenmek gerekmektedir.

Eğitim sistemimizin “ezbere dayalı, sınav odaklı” düşünme, irdeleme becerisi kazandırmayan bir sistem olması da risk oluşturmaktadır. Öğrencilerimiz girdikleri PISA sınavlarında hep alt sıralamada yer almaktadır. PISA değerlendirmesine göre, ülkemizde 15 yaşındaki öğrencilerin önemli bir kısmının esas yeteneklerden yoksun olduğunu göstermektedir. PISA sınavında “Okuma alanında üst düzey beceri göstermek demek bir veya birden fazla metindeki bilgileri birbirleriyle ilişkilendirerek yorumlamak, sunulan hipotezleri eleştirel biçimde değerlendirebilmek gibi becerileri içermektedir. Dolayısıyla Türkiye’de 15 yaşında olan ve eğitimine devam eden çocukların çok düşük bir oranının bunları yapabildiği söylenebilir.” (Düşkün, 2019; Şirin, 2017). Ülkemizde yapılan ABİDE değerlendirmesine göre Türkiye’de öğrencilerin yarısından fazlası okuduğunu anlamaz durumdadır. ABİDE’nin

(Akademik Becerilerin İzlenmesi ve Değerlendirmesi) sonuçları öğrencilerin başarısızlığının ilkokulda başladığını ve ilerleyen sınıflarda da giderek arttığını göstermektedir (Öğreten, 2017).

Ezbere Dayalı, Sınav Odaklı Eğitim Sistemi Öğrencileri Nasıl Etkiliyor?

Her eğitim etkinliği, belirli bir insan anlayışı ve insan ideali doğrultusunda şekillenmekte, belirli niteliklere sahip bireyler yetiştirme amacı taşımaktadır. Eğitim süreçlerini yönlendiren temel unsur, nasıl bir insan yetiştirileceğine dair önkabuller ve beklentilerdir. Bu bağlamda, “Nasıl bir insan yetiştirilmeli?” sorusu, doğrudan “Nasıl bir eğitim uygulanmalı?” sorusunun yanıtını da belirlemektedir. Ezberleme ve anlama temelli yaklaşımlar, bireyde gerçekleştirilmesi hedeflenen istendik davranış değişiklikleriyle yakından ilişkilidir. Ezberci eğitim anlayışı, bireyin eleştirel düşünme becerisini körelten; sorgulamayan, yaratıcı düşünmeyen, sadece kendisine sunulanı kabul eden itaatkâr bir insan profili oluşturmaktadır. Bu insan tipi, çoğunlukla otoriter yönetimlerin tercih ettiği birey modeline karşılık gelmektedir. Bu yönüyle ezbere dayalı eğitim yalnızca bir bilgi aktarım modeli değil, aynı zamanda toplumsal yapıyı biçimlendiren güçlü bir ideolojik araç olarak da değerlendirilebilir (Taşdelen, 2012).

Sınav odaklı eğitim sistemi, öğrenci davranışlarını büyük ölçüde eğitim sürecinin içeriğinden ziyade kullanılan değerlendirme yöntemlerinin niteliği doğrultusunda şekillendirmektedir. Öğretim programlarının içeriği ne denli çeşitli veya kapsamlı olursa olsun, öğrencilerin öğrenmeye odaklandıkları bilgiler ve beceriler, sınavlarda ölçülecek unsurlar etrafında belirlenmektedir. Bu durum, mevcut eğitim sisteminin, öğrencilerin sınav merkezli bir öğrenme anlayışı geliştirmesine zemin hazırladığını göstermektedir. Okullarda öğretmenler ve yöneticiler, öğrenciler üzerinde not sistemi aracılığıyla bir denetim mekanizması kurmakta; bu da öğrencilerin notu, öğrenmenin önüne koymalarına neden olmaktadır. Öğrencilerin sınıfı geçmeleri ve akademik başarı elde etmeleri, çoğu zaman öğretmenin sunduğu bilgileri aynen tekrar etmelerine ve talimatlara harfiyen uymalarına bağlı hâle gelmiştir. (Gürkaynak, Üstel, Gülgöz, 2008).

Eğitim sistemimiz düşünmeyen, sorgulamayan, eleştirmeyen, sunulana olduğu gibi inanan, okuduğunda kuşkulanan insan tipi, yetiştirmektedir. Bunun sonucunda öğrenciler internet, cep telefonu, web sayfaları, TV, Facebook, Instagram ve her türlü haber yayan teknolojik araçların oluşturacağı bilgi kirliliğinden korunmaya karşı savunmasızdır. Geçici önlemler öğrencileri bir yere kadar koruyacaktır. Bu nedenle öğrencileri bilgi kirliliğinden tüm yaşamları boyunca koruyacak yöntemlere ihtiyaç vardır. Bu noktada, okuduğu

haberini doğru olup olmadığını anlayan, bunun için de okuyan, araştıran, sorgulayan, eleştiren bireylerin ve toplumların önemi ortaya çıkmaktadır. Eğitim sisteminin ilkokuldan itibaren öğrencinin, öğretmenlerce araştırma becerilerinin kazandırılması için okul kütüphanesine yönlendirilmesi, öğrenciye yardımcı olacak bilgi belge yönetimi mezunu kütüphaneci, güncel derme, gerektiğinde gereksinimleri yenileyecek bütçe, yeterli mekân, teknolojik olanakların olduğu bir yer olması sorunun çözümü olacaktır.

Ülkemizde Devlet Okullarında Okul Kütüphanelerinin İçinde Olduğu Durum

Türkiye’de eğitim sisteminin sorunlarını anlamadan, kütüphaneciliğin esas meseleleri bilinmeden, okul kütüphaneciliğinin bir türlü çözülmeyen sorunlarını anlamak ve çözüm önerileri getirmek, onları uygulamaya koyma olanağı yoktur.

Türkiye’de okul kütüphanelerinin içinde bulunduğu durum (1923-1950) Yeni Türk Devleti’nin kuruluşundan bu yana her geçen gün artarak rol oynayan şu etkenlerin sonucudur:

1. Eğitim politikamızın kütüphane kurumuna karşı öteden beri izleyegeldiği umursamaz tutum,
2. Türk kütüphaneciliğinin kendine özgü bir temel program ve stratejiye sahip olmayışı,
3. Genel eğitim ve özellikle kütüphanecilik yatırımlarının planlanışındaki sakatlık.

Sorun görünüşte, bina, personel, bütçe yahut koleksiyon yetersizliği olarak görünmekteyken, gerçekte bu yetersizliği yaratan sebep anlayış sorunu, daha doğrusu anlayışsızlıktır. Eğitim politikamızın kütüphane kurumuna karşı takındığı olumsuz tavır kütüphanecilik hayatımızı bir bütün olarak etkilerken en büyük tahribatı okul kütüphanelerinde yaratmaktadır. Eğitimde bütünleyici bir rol oynaması gereken kütüphane, yönetmelik hükmünü yerine getirmek endişesinin sonucu olarak adeta okuldan kopmuş bir parça, hatta yük olmaktadır (Soysal, 1998).

Alana ilişkin hangi konu başlığı bilgi ve belge yönetimi alan literatürü açısından incelenip araştırılsa, geriye dönük olarak -birkaç önemli bilim insanı ve araştırmacının çabaları hariç- anılan bu zaman aralığına ilişkin devlet kademelerinde cumhuriyetin ilanında itibaren sanki konuya ilişkin hiçbir önemli adım atılmamış ya da uygulamalar gerçekleştirilmemiş, neredeyse konu üzerinde hiç çalışılmamış gibi bir izlenim yaratılmıştır (Sevgisunar, 2023).

1950’den sonra okul kütüphaneleri alanında yönetmelik açısından yapılan değişiklikler görülmektedir: Türkiye’de Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği’nin yürürlüğe girmesi 1959 yılına aittir. Yönetmelikte 1976, 1982, 2000, 2006 yıllarında değişikliklere gidilmiştir. (Durukan, 2019). Son olarak 2024 yılında güncellenmiştir. Bu güncellenmenin en dikkat çeken kısmı, bulundurulması gereken kitap sayısının üç binden on bine yükseltilmiş olmasıdır.

2024 yılında yayınlanan MEB okul yönetmeliğine göre:

MADDE 7- (1) Kitap sayısı 10.000’i aşan okul kütüphanelerine bir kütüphaneci atanır. Kütüphanecinin atanmadığı durumlarda valilikçe Türk dili ve edebiyatı veya Türkçe alanlarından öncelikli olarak norm kadro fazlası öğretmenlerden görevlendirme yapılabilir. Kütüphanecinin atanmadığı veya valilikçe görevlendirmenin yapılamadığı durumlarda okul/kurum yönetimince kütüphanecilik kursu almış bir öğretmen, yoksa öğretmenler kurulunca belirlenecek bir öğretmen kütüphaneden sorumlu öğretmen olarak belirlenir. Kütüphaneciye/kütüphaneden sorumlu öğretmene yardımcı olmak üzere okul/kurum müdürlüğünce bir memur görevlendirilir. Öğretmen ve memurun okul yönetimince kütüphanecilik ile ilgili hizmet içi eğitime katılmaları sağlanır.

(2) Kütüphaneciye ve kütüphanede görevlendirilen memura başka görev verilmez.

MEB’in okul kütüphanelerine bakışında hiçbir değişiklik yoktur. Yapılan değişiklikler her zaman olduğu gibi kâğıt üstünde kalmaktadır.

Türkiye’de “Okul Kütüphanesi” sorunu, genelde, bunların daha ilk bakışta verdikleri “çarpıcı (ya da çarpık) görüntü” çıkış noktası alınarak ve sonuçta “ancak görüntünün düzelmesini” olanaklı kılacak önlemler alınarak yapılmaktadır (Soysal, 1998). Örneğin: 2014 yılında Milli Eğitim Bakanlığının bir proje olarak başlattığı ve okullara yeni bir model olarak önerdiği zenginleştirilmiş (z) kütüphane çalışmaları...

Okul kütüphanelerinin bu bağlamda temel amacı çocuk ve gençlerin daha fazla ilgisini çekecek mekân, materyal ve araçlar sağlayarak bir yandan onların okuma alışkanlığını ve dijital becerilerini geliştirmek bir yandan da sosyalleşmelerine katkı sunmaktır (Demir, 2023). Çalışmadan elde edilen bulgular, projenin Türkiye’deki okul kütüphanelerinin fiziksel ve dijital gelişimi için önemli bir adım olduğunu ve belli ölçülerde yararlar sağladığını ortaya çıkarmıştır. Bununla beraber Projenin uygulanması kapsamında önemli sorun ve eksiklerin de bulunduğu anlaşılmaktadır.

Bir Okul Kütüphanesinin Ütopyası

Ütopya, hiçbir yerde var olmayan ve gelecekte var olabileceği düşünülen, devlet ve toplum tasarılarıdır. Ütopya Türkçede ‘hiçbir yer’, ‘olmayan yer’ ya da ülke olarak karşılanabilir. Ütopyalar bu anlamda gerçekte olmayan bir yer ya da ülkeye dair düşünsel ve edebi kurgulardır (Yıldırım, 2025).

Ütopyam: Kitapların tozlandığı, güncelliğini kaybettiği, kapısının kilitli, kimsenin uğramadığı bir okul kütüphanesiydim. Birkaç sandalye, masa, camlı dolaplarda kitaplar kendi yalnızlığında umutsuzca yaşıyordum. Bir gün bakanlık kütüphaneci almak için sınav açtı. Bilgi belge bölümü mezunu, yeteri kadar kütüphaneci alındı. Bu genç insanlar üç aylık Okul Kütüphanesi sertifikası kursunda eğitilerek okullara atandılar. Böylece kütüphaneciler iletişim uzmanı, insan davranışları ve öğrenci psikolojisi konusunda bilgi sahibi oldular. Bir tanesi de bana geldi. Kütüphaneci kütüphanedeki her şeyi tek tek elden geçirdi. Uzun süre kitapları kataloglama için çalıştı. Kataloglama bittikten sonra okul kütüphanesinin kaynaklarını, verdiği hizmetleri, öğretmenlere, öğrencilere, okul kütüphanesinin yaşamlarındaki önemini anlatacak çalışmalar planladı. Bunun en güzel yolu okul kütüphanesi tanıtım çalışması (oryantasyon) yapmaktı. Her öğretim yılı başladığında lise 1.sınıf öğrencilerini okul kütüphanesine getirerek tanıtmalıydı. Öncelikle okul müdürüne bilgi verdi. Daha sonra Edebiyat zümre başkanı ve öğretmenleriyle toplantı yaptı. Okul kütüphanesi hakkında bilgi vererek. Lise birinci sınıflara ders veren öğretmenlerle randevulaşarak sınıfların okul kütüphanesine getirilmesini sağladı. Dersin yarısında okul kütüphanesiyle ilgili olarak başlangıç bilgisi verdi. Dersin diğer yarısında öğretmenin verdiği araştırma konusu için öğrenciler raflara yönlendirdi. Bu çalışma sırasında kütüphaneci sürekli öğrencilerle iletişim içindeydi. Sorulan soruları yanıtladı. İstenilen kitapları ödünç verdi. İşte o gün benim ütopyamın gerçek olduğu gündür. (Ayrıca bakınız, Demir, 2023)

Bulgular

Makalenin önceki bölümünde ifade edilen, bir yerin okul kütüphanesi olabilmesi için; bilgi belge yönetimi mezunu kütüphaneci, koleksiyon, bütçe, yeterli mekân, teknolojik olanaklar, kullanıcı olması gerekmektedir. Yapılan araştırma sonucu örneğin, işlevselliği olumsuz etkileyen mekân ve tasarım sorunları ile teknolojik donanımın yeterli uygunlukta olmamasından (Öztürk & Tağa, 2018; Erten Bilgiç & Göreci, 2021; akt: G, Demir, 2023) söz edilmektedir. Literatürde (Ak & Çetintaş, 2015; Alaca & Önal, 2017; Aslan, 2017; Duran & Ertan Özen, 2018; Öztürk & Tağa, 2018; İleri, 2019; Uyar, 2019; Boz, 2020; Çakmak ve Eroğlu, 2020; Yılmaz, 2020; akt: G, Demir,

2023) en sık üzerinde durulan sorun ise uzman personel/kütüphaneci eksikliği ve bu durumun yarattığı olumsuzluklardır. Kütüphaneci yokluğunda, okul öğretmenlerinin kütüphanecilik konusunda herhangi bir mesleki eğitimi olmaması ve yalnızca kendi bilgi, birikimleri ile gönüllü olarak bu hizmetleri, vermeye devam etmeleri söz konusudur. Ayrıca öğretmenler, kütüphane hizmetlerinin sağlanmasında sorumluluk alma konusunda olumlu bir tutum sergilememektedir (Alaca & Önal, 2017, akt. G. Demir, 2023).

Çakmak (2017) tarafından yapılan çalışmanın sonuçları, eğitim sektöründe dijital bilgi teknolojileri, bilgisayarlar, akıllı telefonlar, tabletler, akıllı tahta, dijital eğitim araçları ve benzeri diğer nesnelerin istenilen düzeyde etkin kullanımının sağlanamadığını göstermektedir. Çakmak ve Eroğlu'nun (2020) çalışmasının ortaya koyduğu durumlar: Çalışmaya konu olan z-kütüphanelerde çoğunlukla öğretmenler, nöbetçi öğrenciler ve öğrenci kulüpleri görev almaktadır. Kütüphanenin genel yönetimine ilişkin süreçlerde de (örneğin katalog kaydı oluşturma, ödünç verme işlemleri gibi) bu kişilerin görev yapması beklenmektedir. Ancak görevli öğretmenlerin haftalık ders yükleri ve bu süreçlerde bilgi ve belge yönetimi alanı uzmanlığına yönelik gereksinimler belirtilen süreçlerin tamamlanamaması sorununa neden olabilmektedir. Bulgulara baktığımızda, Araştırma sorumuz “Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar Okul Kütüphanelerinde gelişme olmuş mudur?” Sorusunun cevabı: Bilgi Belge Yönetimi mezunu kütüphaneci, koleksiyon, bütçe, yeterli mekân, teknolojik olanaklar, kullanıcı imkânları gerçekleşmediğinden, bir gelişme olmamıştır diyebiliriz.

Bir odaya kitaplar yerleştirerek, konulan birkaç masa, sandalye, birkaç bilgisayar göstermelik olmaktan öte gitmemektedir. Z kütüphane projesi MEB tarafından 5 Ekim 2021 tarihinde sona erdirilmiştir. Böylece okul kütüphaneleri tarihinde bir dönem daha kapanmıştır. Okul Kütüphaneleri tekrar eski haline dönmüştür. Bugün Okul Kütüphaneleri şube müdürlüğü, MEB. Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı Eğitim Müzeleri, Kütüphaneler ve Öğretmenevleri Daire Başkanlığında, kütüphaneler koordinatörlüğü altında bulunmaktadır.

Sonuç

Toplumlari ve ülkemizi çok hızlı değişimler beklemektedir. Çocuklarımıza ne öğretmeliyiz? Uzmanlara göre dört kavram öne çıkmaktadır: Eleştirel düşünme, iletişim, iş birliği ve yaratıcılık. Önemli olan değişim, yeni şeyler öğrenme duygusu ve gelişime açık olma düşüncesi. Öne çıkan, sürekli olarak kendini yenileyen sistemler kurmak ve bu düşünceye göre insanlar yetiştirmektir

(Harari, 2018). Gelecekte gelişen ülkelerin gerisinde kalmamak, bilgi kirliliğinden etkilenmeyi en aza indirmek için; eleştirel düşünen, iletişimci, iş birliği ve yaratıcılığa açık öğrenciler yetiştirmemiz gerekmektedir. Bunun tek yolu okul kütüphanelerine işlerlik kazandırmaktan geçmektedir.

Dünyadaki gelişmelere baktığımızda, ülkemizde eğitim, sadece mevcut yöneticilere bırakılmayacak kadar önemli bir duruma gelmiştir. Bugün ülkemizin orta öğretimde sisteminde yirmi milyon öğrenci vardır. Yirmi milyon öğrenci okuyan, düşünen, sorgulayan, araştıran, üreten, öğrendiklerini yaşam biçimi haline getiren, öğrendiklerini yaşam boyu kullanan ve geliştiren, ülkesini ve ülkesinin insanlarını seven insanlar olarak yetişse, ülkemiz nasıl bir ülke olur? Mevcut idarecilerle, onların okullara atadığı insanlarla, sadece kendilerini atayan zihniyete hizmet eden okul idarecileriyle, okul kütüphanesine karşı bilgisi olmayan, ilgisiz, kendi kişisel çıkarlarını düşünen insanlarla, kendini yenilemesine izin verilmeyen öğretmenlerle ülkemizin yerinde sayacağı açıktır. Geleceğe hazırlanacak bir ülke ve o ülkenin çocukları eğitilmeyi beklemektedir. Çocuklarımızı bilgi kirliliğinden korumak, geleceğe hazırlamak istiyorsak, onları kendi ayakları üzerinde duran, özgür düşünceli insanlar olarak yetiştirmek zorundayız. Günümüz okul kütüphanelerinin; şu sorunları vardır, çözülmesi için bunları yapmak gerekir şeklinde makale yazmanın zamanı geçmiştir. Önemli olan sisteme rağmen bir şeyler yapmanın, düşünmenin zamanıdır. Bunun için de okul kütüphanelerinin günümüz şartlarına uygun, öğrencilerin ve öğretmenlerin bilgi gereksinmelerini karşılayacak duruma getirilmesi gerekmektedir. Fakat mevcut MEB yöneticileriyle böyle bir olasılık yakın gelecekte görünmemektedir.

Kaynakça

- Ak,Ş. & Çetintaş, H. B. (2015). Eğitimde Zenginleştirilmiş Kütüphanelerin Yeri ve Önemi: Ahmet Mesut Yılmaz İlkokulu Zenginleştirilmiş Kütüphane Uygulaması. *Milli Eğitim*. 44.(208), 18-32.
- Alaca, E. ve Önal, H. İ. (2017). Teachers in e-libraries: Research and application. *Journal of Teacher Education and Educators*, 6 (1), 89-116.
- Bilgi kirliliği nedir? (2020). <https://www.habererk.com>
- Boz, E. C. (2020). Okul kütüphanelerinde kullanıcı ve hizmetler: *Okul kütüphanelerinde kullanıcılara sunulan hizmetler ve bu hizmetlere erişim. Kütüphane ve Bilgi Merkezleri Platform Bülteni*, (11). 8-17. <https://marmara.gov.tr/UserFiles/Attachments/2020/06/08/0ca589c7-e4c4-48f6-800a-c9b9be65ae57.pdf>.

Çakmakkaya, İ. (2017). Okul kütüphanelerinde ve eğitim sürecinde dijital olanaklar. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 15(57), 106-118.

Çakmak, T. ve Eroğlu, Ş. (2020). Zenginleştirilmiş kütüphanelerdeki mevcut durum ve uygulamaların analizi: Ankara'nın Çankaya İlçesindeki 12 okulda gerçekleştirilen araştırmanın sonuçları. *Türk Kütüphaneciliği*, 34 (1), 3-28.

Demir, G. (2023). Türkiye'deki okul kütüphanelerinde z-kütüphane projesi ve proje'ye esin kaynağı olan dünya örnekleri: *Çeşitli boyutları ile okul kütüphaneleri*. (Güler Demir, Burak Savaş Sarıçoban, Ed). İdeal Kültür Yayıncılık.

Demir, N.K. (2023). Yönetimin özel lise okul kütüphanesindeki önemi ve kütüphanecinin yapabildikleri: *Çeşitli boyutları ile okul kütüphaneleri*. (Güler Demir, Burak Savaş Sarıçoban, Ed). İdeal Kültür Yayıncılık.

Duran, E. ve Ertan Özen, N. (2018). Ortaokul öğrencilerinin z-kütüphane ile ilgili görüşleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(69), 65-77.

Durukan, A. Y. (2019). *Okul kütüphaneleri: Bilgi merkezleri Kütüphaneler-müzeler-arşivler*. (Mehmet Ali Akkaya ve Hüseyin Odabaş, Ed). Hiperyayın.

Erten Bilgiç, D. ve Göreci, N. E. (2021). Eylem alanlarının tanımlanması ve işlevsellik bağlamında z-kütüphanelerin irdelenmesi. *Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi*, 6(2). 462-475.

Gürkaynak, İ., Üstel, F., ve Gülgöz, S. (2008). *Eleştirel düşünme*. 3.bs. ERG.

Harari, Y. N. (2018). *21. Yüzyıl için 21 Ders*. (S, Sıral.Çev.). Kolektif Kitap.

İleri, A. (2019). Nitelikli eğitimin vazgeçilmezi: Okul Kütüphaneleri. *ERG=Eğitim Reformu Girişimi*. <https://www.egitimreformugirisimi.org/nitelikli-egitimin-vazgecilmezi-okul-kutuphaneleri/>

İnam, A. (2017). *Ahmet İnam'la Eğitim Üzerine: Söyleşi*. Tedmem.

MEB. (2024) Millî Eğitim Bakanlığı Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği. 23.11.2024. *Resmî Gazete Sayısı*: 32731.

- Öğreten, T. (2017) Abide Araştırması Sonuçları Değerlendirmesi. <https://www.dw.com> Deutsche Welle Türkçe.
- Öztürk, H. ve Tağa, T. (2018). Ortaokul öğrencilerinin bir yıllık z-kütüphane deneyimleri: Bir durum çalışması. *Türk Kütüphaneciliği*. 32(1). 7-18.
- Soysal, Ö. (1998) “Türk Kütüphaneciliği: *Bilginin Yazgısı*.” Türk Kütüphaneciler Derneği.
- Sevgisunar, M.K. (2023). Cumhuriyetin kuruluşundan I. maarif şurası sonrası döneme kadar (1923-1939); ulusal basın ve söz konusu şura metinlerine yansıyan “okul kütüphanesi”, “kütüphane” ve “bilgi” kavramları (düşünceler ve uygulamalar): *Çeşitli boyutları ile okul kütüphaneleri*. (Güler Demir, Burak Savaş Sarıçoban. Ed) İdeal kültür yayıncılık.
- Şanlıer, N. (2015). Beslenme ve Diyetetik Alanında Bilgi Kirliliği. (9). *Sasam Enstitüsü*. Ankara 4 Nolu Şubesi
- Sanal ortamda bilgi kirliliği (2021). <https://www.siberay.com>
- Uyar, F. ve Yılmaz, M. (2019). Zenginleştirilmiş kütüphanelerin Türkiye’deki eğitime katkıları: Zonguldak Alaplı İMKB Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi araştırması. *Bilgi ve Belge Araştırmaları Dergisi*, (11). 1-24.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2024). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. 12.bs. Seçkin yayıncılık.
- Yıldırım, Ö. (2019) *Ütopya nedir. Ütopyalar*. <https://felsefe.gen.tr>.
- Yılmaz, B. (2020). *Türkiye’de Z-Kütüphane uygulaması üzerine bazı eleştiriler*: Yazı dizisi 2, BBY Haber. <https://www.bbyhaber.com/bby/2020/02/26/turkiyede-z-kutuphane-uygulamasi-uzerine-bazi-elestiriler-yazi-dizisi-2-Prof-dr-bulent-yilmaz>